

Tadeusz Pawluk

"Ruch Biblijny i Liturgiczny", r. 1965 i 1966

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 10/3-4, 387-393

1967

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Piusa III (1503), oraz niektóre inne obrzędy liturgiczne, np. z okazji koronacji Karola V, odbytej w Bolonii w r. 1530 (Vat. lat. 8416).

Lengeling E., *Joannes Brinktrine* (1889—1965), s. 309—312.

J. Brinktrine był profesorem Akademii filozoficzno-teologicznej w Paderborn w Niemczech. Napisał wiele prac, zwłaszcza z zakresu liturgii. Artykuł jest hołdem złożonym temu liturgiście po jego śmierci. Należy dodać, że w Polsce szczególnie znana jest jego książka, przetłumaczona na język polski, pt. „Msza św.” (Warszawa 1957).

Vezin J., *Une formule de bénédiction du vin donné aux nouveaux baptisés*, s. 313.

W dawnym Kościele neofitom po ich chrzcie dawano Komunię św. Dzieciom dawano wino konsekrowane. Z czasem, zamiast wina konsekrowanego, dawano wino poświęcone. Autor na podstawie manuskryptu z Biblioteki Narodowej w Paryżu (man. lat. 3405) publikuje formułę benedykcji tego wina.

Fasc. 6:

Audet J., *Genre littéraire et formes culturelles de l'Eucharistie*. „Nova et vetera”, s. 353—385.

Przedmiotem artykułu jest Eucharystia w naświetleniu historyczno-filologicznym.

Pahl I., *Geschichte, Kritik und Reform der Apostelpräfatation*, s. 386—390.

Autorka przedstawia historię prefacji na święta Apostołów, ułożonej kiedyś na święto św. Piotra. Ukazuje w jaki sposób i z jakich powodów została z biegiem czasu zmieniona. Na końcu proponuje nową formę tej prefacji.

Coppo A., *Una nuova raccolta di studi sul latino cristiano e liturgico*, s. 390—396.

Autor omawia filologiczno-liturgiczną publikację Krystyny Mohrmann: *Etudes sur le latin des chrétiens*. Vol. III. Latin chrétien et liturgique, Roma 1965.

Ks. Tadeusz Pawluk

RUCH BIBLIJNY I LITURGICZNY

Rok 18 (1965), nr 1:

Małaczyński F., *Szczyt i źródło życia Kościoła*, s. 14—20.

Artykuł rozwija pojęcie liturgii według soborowej Konstytucji o Liturgii św. Sobór nie podaje ścisłej definicji liturgii, ale jasno określa jej elementy. Liturgia jest dziełem Chrystusa Kapłana i jego mistycznego Ciała; jest zespołem świętych znaków, które wiążą się nie tylko z kultem, lecz również z uświęceniem ludzi. Liturgia nie wyczerpuje całej działalności Kościoła, niemniej jest szczytem, do którego ta działalność zmierza i równocześnie źródłem, z którego wypływa moc Kościoła. Ośrodkiem liturgii jest Ofiara eucharystyczna — wszystkie inne sakramenty i sakramentalia zmierzają ku Eucharystii. Liturgia

jest konkretną aktualizacją historii zbawienia, której centralnym punktem jest misterium paschalne. Misterium paschalne zostało uwieńczone przez Chrystusa w sakramentach, przez które płynie na nas strumień życia nadprzyrodzonego.

K l a w e k A., *Nieszpory polskie w nowym przekładzie*, s. 48—53.

Praca, chociaż małych rozmiarów i umieszczona wśród „wiadomości i uwag“, jednakże zasługuje na wzmiankę. Autor zwraca uwagę, że tłumaczenie popularnych u nas psalmów nieszpornych, dokonane przez F. Karpińskiego, a które dotychczas jest w użyciu, jest niewystarczające z wielu względów, np. jest w wielu miejscach niezrozumiałe, nie odpowiada współczesnej interpretacji. Dlatego proponuje nowy przekład.

Nr 2:

K a r p i ń s k i R., *Nierozerwalność małżeństwa w Nowym Testamencie*, s. 77—88.

Autor zajmuje się interpretacją dwóch zdań zawartych w Ewangelii św. Mateusza: 5, 32 i 19, 9, które pozornie stanowią jakby wyjątek od zasady nierozzerwalności małżeństwa, głoszonej przez Chrystusa Pana. Zdania te mają klauzulę: „z wyjątkiem przyczyny rozputy“.

Istniały dotychczas liczne opinie tłumaczące powyższe klauzule, jednakże żadna z nich nie wytrzymuje w pełni krytyki naukowej. Ostatnio daje się zauważyć wśród egzegetów zainteresowanie opinią rabinistyczną, według której sens wspomnianych zdań św. Mateusza, zawierających klauzule, jest następujący: kto opuszcza żonę swoją, poza wypadkiem małżeństwa nieważnego, popełnia cudzołóstwo. Opinię tę rozpracował, opierając się na najnowszych badaniach gramatyczno-filologicznych, J. Bonsirven. Grecki termin „porneia“, który został przetłumaczony jako cudzołóstwo, rozpusta, jest odpowiednikiem hebrajskiego „zenut“, który oznacza prostytutkę. Z czasem jednak w pozabiblijnym języku hebrajskim termin ten przyjął znaczenie specyficzne i oznacza małżeństwo domniemane, nieważne z jakiegoś powodu. W wyniku ostatecznego rozpracowania opinii rabinistycznej można przyjąć następujące tłumaczenie dwóch trudnych zdań: 1) Mt 5,32: „A ja wam mówię, że każdy, kto oddała żonę swoją, poza wyjątkiem małżeństwa zawartego wbrew przepisom Prawa, sprawia, że ona cudzołoży. I ten, kto by opuszczoną pojął, cudzołoży“; 2) Mt 19,9: „A mówię wam, że każdy, kto oddała żonę swoją, nie w przypadku małżeństwa zawartego wbrew przepisom Prawa, i poślubia inną, cudzołoży“.

Powyższa opinia powinna w szczególnie sposób zainteresować również kanonistów zajmujących się traktatem o małżeństwie. Opinię tę wykorzystał przy wywodach o nierozzerwalności małżeństwa ks. prof. Stefan Biskupski w swoim „Prawie małżeńskim“.

Nr 3:

C z e r w i k S., *Odnowa liturgii w świetle Konstytucji i instrukcji liturgicznej*, s. 162—174.

Autor naprzód rozwija myśl, że liturgia jest kontynuacją historii zbawienia, a następnie ukazuje cel, sens i zasady odnowy soborowej liturgii. Odnowa zewnętrznych form liturgii, to tylko środek do celu, jakim jest doprowadzenie wszystkich wiernych do pełnego, owocnego i świadomego uczestnictwa w liturgii.

Nr 4:

Schenk W., *Geneza i założenia reformy liturgicznej*, s. 205—211.

W pierwszych wiekach chrześcijaństwa zasadniczą formą duszpasterstwa był czynny udział wiernych w liturgii. Do tej formy zmierza soborowa odnowa liturgiczna. Aby to można było osiągnąć trzeba zbliżyć liturgię do ludu drogą reform, a lud do liturgii drogą uświadczenia. Podstawą modlitwy liturgicznej oraz warunkiem świadomego, czynnego i owocnego udziału wiernych w liturgii jest teocentryzm, Chrystocentryzm i dobre zrozumienie istoty Kościoła. W reformie liturgicznej chodzi o wyprowadzenie liturgii z martwoty i zastoju. Liturgia ma się stać ponownie autentycznym wyrazem żywej pobożności kapłana i ludu, spotkaniem z Bogiem, prawdziwym kultem Bożym godnym całego człowieka. Sercem kultu chrześcijańskiego jest Eucharystia.

Wspólna modlitwa wiernych — tłumaczenie o. P. Szczanieckiego, s. 211—226.

W opracowaniu, które powstało z polecenia Rady Liturgicznej, znajdujemy określenie modlitwy powszechnej (Tłumacz nazywa ją „wypominkami“), dowiadujemy się o jej znaczeniu duszpasterskim, jej strukturze, sposobie odmawiania, jej historii. Załączone schematy modlitwy wspólnej mogą być pomocą przy jej układaniu przez kompetentną władzę kościelną.

Kruppik J., *Rola liturgii w katechezie młodzieżowej*, s. 226—229.

Autor postuluje, aby liturgia była szeroko stosowana w nauce religii dla ilustracji tez dogmatyczno-etycznych.

Nr 5:

Klawek A., *Zmiany liturgiczne w świetle historii*, s. 273—279.

Autor w oparciu o dzieło J. Jungmanna: *Missarum Sollemnia* uzasadnia historycznie niektóre zmiany liturgiczne wprowadzone w ostatnim okresie.

Michalek R., *Zmiany obrzędowe wprowadzone przez Instrukcję do Konstytucji o św. Liturgii z 26 IX 1964*, s. 280—292.

W artykule jest mowa o posługiwaniu się językiem narodowym w liturgii, o uproszczeniu niektórych obrzędów liturgicznych, o nowych przepisach dotyczących chrztu, bierzmowania i Mszy św.

Rzeczewski M., *Homilia biblijna*, s. 300—305.

Homilia poprzez teksty biblijne wprowadza wiernych w zrozumienie tajemnicy zbawienia, wskazuje konkretne zobowiązania życiowe, prowadzi do Chrystusa, który na ołtarzu czyni nas uczestnikami swej śmierci i zmartwychwstania. Konstytucja o Liturgii św. przywiązuje dużą wagę do homilii, gdyż jest ona częścią liturgii.

Świerzawski W., *Papieski Instytut Liturgiczny w Rzymie*, s. 313—316.
Papieski Instytut Liturgiczny w Rzymie jest samodzielną jednostką naukową przy Uniwersytecie św. Anzelma. Autor zapoznaje z historią, warunkami przyjęcia, programem wykładów i stopniami naukowymi z liturgii nadawanymi w Instytucie.

Nr 6:

Klawek A., *Nabożeństwo liturgiczne w kościołach ewangelickich*, s. 357—365.

W kościołach protestanckich nie ma ogólnie obowiązującej formy nabożeństw. Dlatego też w każdym kraju i w poszczególnych wyznaniach formy te są odmienne. Pomimo różnorodności wszystkie nabożeństwa protestanckie są wzorowane na liturgii pierwotnej Kościoła i stąd pochodzi ich zewnętrzne podobieństwo do rzymskiej Mszy św. Szczególną cechą nabożeństw protestanckich jest przede wszystkim wykorzystywanie tekstów i myśli Pisma św., przekazywanie ich wiernym przez częste odczytywanie i cytowanie, przez kazania biblijne i pieśni, będące często przeróbką psalmów, oraz czynny w nich udział wiernych. Z treści nabożeństw protestanckich wynika, że lęk i trwoga nie powinny gnębić wierzącego chrześcijanina, gdyż zbawienie nasze już się dokonało. Nabożeństwo wspólne protestantów nie jest powtórzeniem ofiary krzyżowej, lecz ofiarą chwały.

Autor przytacza formularz nabożeństwa niedzielnego, jaki obowiązuje w kościołach luteranckich wyznania augsburskiego, których jest najwięcej na Śląsku Cieszyńskim.

Miązga T., *Co mówi Konstytucja liturgiczna o muzyce*, s. 372—377.

Autor omawia rozdział VI soborowej Konstytucji o Liturgii św. poświęcony muzyce kościelnej, dodając od siebie wiele uwag praktycznych.

Mrowiec K., *Realizacja postanowień Konstytucji „De sacra Liturgia” w odniesieniu do muzyki kościelnej we Francji i Niemczech*, s. 377—379.

W krótkim artykule zreferowane zostały zmiany i zaznaczające się tendencje na polu muzyki kościelnej we Francji i Niemczech w związku z soborową odnową liturgiczną. Episkopat francuski już 20. V. 1964 r. uchwalił wytyczne dla muzyków i duszpasterzy oparte na postanowieniach soborowych. W Niemczech odnową muzyki kościelnej w duchu soborowym zajęła się komisja muzyków, złożona z przedstawicieli trzech krajów o języku niemieckim, tj. Niemiec, Austrii i Szwajcarii. Przedyskutowane propozycje komisja przedłożyła Episkopatowi niemieckiemu.

Prace na polu muzyki kościelnej w innych krajach katolickich powinny zmobilizować muzyków kościelnych w Polsce do rozwiązania szeregu problemów związanych z soborową odnową liturgii.

Rok 19 (1966), nr 1:

Małaczynski F., *Modlitwy mszalne*, s. 57—58.

W artykule w sposób zwięzły omówione zostały przepisy Kodeksu Rubryk

dotyczące modlitw mszalnych, zwanych wspomnieniami. Zdaniem Autora wprowadzenie specjalnych formularzy mszalnych przy udzielaniu sakramentów i sakramentaliów oraz uproszczenia kalendarza liturgicznego może doprowadzić do całkowitego zniesienia wspomnień we Mszy św.

Tytuł: „Modlitwy mszalne“ dla artykułu o wspomnieniach mszalnych wydaje się zbyt ogólny, nie informuje o treści poruszonego przedmiotu.

Nr 2:

Rechowicz M., *Chrzest Polski a katolicka teologia misyjna we wczesnym średniowieczu*, s. 67—74.

Autor stara się odpowiedzieć na pytanie, czy biskup Jordan i pierwsi misjonarze w Polsce w swej działalności misyjnej kierowali się jakąś gotową instrukcją, która by wskazywała na przemyślaną teologię i metodę, względnie taktykę misyjną. Właściwą drogą nawracania na chrześcijaństwo była w Kościele od czasów starożytnych perswazja i ona odegrała zasadniczą rolę w akcji misyjnej w Polsce. Jednakże z misją Kościoła konkurowała niejednokrotnie misja państwowa, mająca na uwadze cele polityczne. Dzieje naszego kraju nie obfitują w zbyt liczne przykłady tego rodzaju nadużyć.

Twierdzenia swoje Autor opiera na przekonywujących źródłach i faktach historycznych.

Wolny J., *Udział polskiej teologii średniowiecznej w pracy duszpasterskiej Kościoła w Polsce*, s. 74—81.

Średniowieczni teologowie polscy zajmowali się w dziedzinie duszpasterskiej nie tylko kaznodziejstwem, ale i sprawami wykształcenia kleru, liturgią, kazuistyką duszpasterską. Ośrodkiem twórczości teologicznej w Polsce początkowo były główne konwenty dominikańskie, a następnie Uniwersytet Jagielloński. O zasługach mistrzów krakowskich dla Kościoła w Polsce mówią liczne rękopisy bibliotek polskich oczekujące na badaczy historii polskiej teologii.

Przybylski B., *Linie rozwojowe teologii polskiej*, s. 82—99.

Pierwsze powstałe w Polsce klasztory nie przejawiały większych zainteresowań nauką. Zadaniem bowiem ich było przede wszystkim umacniać wiarę i zdobywać nowych wyznawców chrześcijaństwa. Naukowy ruch teologiczny powstał dopiero na uniwersytetach i innych wyższych uczelniach teologicznych. Autor podaje cały szereg przyczyn, które sprawiły, że polska teologia czasów przedrozbiorowych nie była na poziomie europejskim w swej problematyce. Odrodzenie myśli teologicznej nastąpiło w drugiej połowie XIX wieku.

Smoleński S., *Polska teologia moralna w latach od 1880 do 1939*, s. 99—114.

Autor pod kątem głównych prądów teologicznych Zachodu usiłuje scharakteryzować całość dorobku teologii moralnej w omawianym okresie. Dorobek ten ma cechy solidnie rozpoczętego, ale nie dokończonego jeszcze dzieła. W polskiej teologii moralnej przeważają zainteresowania praktyczne nad czysto teoretycznymi dociekaniami.

Bartel W., *Ż dziejów kanonistyki na Wydziale Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego w XVIII wieku*, s. 114—131.

Autor zajmuje się dyscypliną prawa kanonicznego na Wydziale Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego w czasach saskich (1702—1765). Czasy saskie w historii krakowskiej *Almae Matris* zwykło się przedstawiać w dawniejszej literaturze w kolorach najciemniejszych. Najnowsze badania przyczyniły się do zmiany pesymistycznych ocen działalności w tym okresie tak Uniwersytetu Jagiellońskiego jak i jego Wydziału Prawa. W okresie saskim na Wydziale Prawa pojawił się szereg profesorów wybitnych, którzy podnosili poziom uczelni i mieli swój udział w odrodzeniu jej, które nastąpiło w ostatnich dziesięcioleciach XVIII wieku. Profesorowie ci byli kanonistami. Artykuł przy okazji zapoznaje z poszczególnymi katedrami na Wydziale Prawa, z programem wykładów. Napisany ciekawie.

Klauek A., *Pogląd na prace teologów polskich w XX wieku*, s. 131—143.

Autor charakteryzując prace teologów polskich w wieku XX rozróżnia cztery okresy: przed uzyskaniem wolności (do r. 1918), międzywojenny (1918—1939), wojenny (1939—1945), oraz powojenny (1945—1966). Gdy chodzi o okres ostatni Autor stwierdza, że teologiczne prace monograficzne wykazują wysoki poziom, prace natomiast informacyjne, ogólnie biorąc, poziom swój obniżyły. Na polskie publikacje teologiczne stosunkowo mało zwraca się uwagi poza granicami kraju, ale tylko dlatego, że język nasz nie jest międzynarodowy, a streszczenia w języku bardziej znanym dodawane do publikacji są zbyt małą reklamą.

Nr 3:

Szamota S., *Msza z ludem*, s. 166—172.

W artykule poruszona jest fragmentarycznie problematyka obrzędów Mszy św. z ludem w oparciu o normy soborowej Konstytucji o Liturgii św. oraz Instrukcji w sprawie należytego wykonania tejże Konstytucji z dnia 26 września 1964 r. Mszę św. ma odprawiać nie tylko kapłan, ale i wszyscy obecni w kościele, z uwzględnieniem odpowiedniego podziału ról.

Greniuk F., *Lokalizacji liturgia słowa*, s. 172—181.

Autor porusza praktyczny problem odpowiedniego usytuowania w przestrzeni kościoła tych osób, które spełniają funkcje dydaktyczne w pierwszej części liturgii mszalnej, tzw. liturgii słowa, a więc celebransa, lektora i komentatora.

Tytuł pierwszej części artykułu: „Siedzenie celebransa” wydaje się niewłaściwy, gdyż może sugerować bierną postawę celebransa w tej części liturgii.

Nadolski B., *Przygotowanie darów ofiarnych — wspólnota miłości braterskiej*, s. 182—188.

Część liturgii mszalnej zwana *Offertorium* nie jest samodzielną częścią Mszy św., nie jest zapoczątkowaniem, czy pierwszym aktem ofiary, nie jest tym bardziej samym ofiarowaniem, czyli złożeniem ofiary. Genezy *Offertorium* należy szukać w starochrześcijańskiej, braterskiej uczcie miłości, zw. agapą.

Agapy z czasem, na skutek nadużyć, zostały zniesione, ale pozostało przyniesienie darów, które były przeznaczona dla ubogich, co było wyrazem miłości braterskiej chrześcijan.

R a k R., *Pius Parsch*, s. 188—198.

Artykuł jest hołdem złożonym pionierowi ruchu liturgicznego, jakim był O. Pius Parsch (1884—1954). Autor szkicuje życie i działalność wielkiego propagatora liturgii oraz przeprowadza próbę oceny tej działalności. O. Pius Parsch walczył przede wszystkim o to, by liturgia, a zwłaszcza Msza św., była nie tylko sprawą wykształconych jej miłośników, nie tylko kapłana i chóru, lecz sprawą wszystkich, by wszyscy brali w niej świadomy i czynny udział.

M r o w i e c K., *Kompozycje mszalne w języku polskim*, s. 203—206.

Autor próbuje dokonać oceny aktualnego stanu w dziedzinie tworzenia mszy liturgicznych w języku polskim. Msze dotąd napisane (Autor miał do wglądu ponad 40) na ogół są pożyteczne z punktu widzenia duszpasterskiego. Nie można jednak powiedzieć, że są to kompozycje udane i wzorowe z punktu widzenia muzycznego. W związku z tym Autor z fachową znajomością stara się uchwycić ważniejsze niedociągnięcia, dostarczając tym samym wytycznych dla kompozytorów. Według Autora są dwie drogi do zdobycia wartościowych mszy liturgicznych w języku polskim: poprzez surowsze kwalifikowanie utworów przez diecezjalne komisje muzyczne, oraz przez wciągnięcie do wysiłku twórczego, oprócz duchownych, również ludzi świeckich, przygotowanych fachowo.

Ks. Tadeusz Pawlúk

ROCZNIKI HUMANISTYCZNE

T. 13 (1965), zeszyt 2:

M ü l l e r W., *Diecezja krakowska w relacjach biskupów z XVII—XVIII wieku*, s. 5—149.

Autor ukazuje stan diecezji krakowskiej w XVII i XVIII wieku w oparciu o sprawozdania biskupów krakowskich znajdujące się w archiwum św. Kongregacji Soboru w Rzymie, które były składane przy okazji odbywania tzw. *visitatio liminum apostolorum*. Głównie rozpracowane zostały takie zagadnienia jak obszar diecezji, jej zaludnienie, organizacja terytorialna, liczba i rozmieszczenie duchowieństwa, oraz liczba klasztorów, zakonników i zakonnic. Dane ze sprawozdań biskupich Autor stara się skonfrontować z innymi źródłami, wskazując jednocześnie skąd one były czerpane i jaki był ich stosunek do rzeczywistości.

Praca, aczkolwiek nie wyczerpuje problematyki i nie daje pełnego obrazu diecezji krakowskiej w omawianym okresie, gdyż nie pozwala na to skąpy materiał zawarty w relacjach biskupich i obecny stan badań, to jednak jest ogromnie cenna — pozwala w wielu przypadkach wyraźniej spojrzeć na diecezję krakowską w jej przeszłości i jest zachętą do rozszerzenia badań tego typu w skali ogólnopolskiej.

G r o c h o l s k i H., *Powstanie archidiaconatu zawichojskiego i jego najstarsze kościoły do połowy XIV w.*, s. 151—162.